

Tack: ordet som smörjer den svenska vardagen

Berättelse

Ett av de första orden

I Sverige är "tack" ett av de vanligaste orden i vardagen. Det hörs i affären, på bussen, på jobbet och hemma vid köksbordet. Ordet visar att man är glad för något man har fått eller fått hjälp med. För många som är nya i Sverige är "tack" ett av de allra första orden de lär sig, och det är ett ord som man har stor nytta av varje dag.

Tack i stället för "please"

I engelskan finns ordet "please", som man använder för att be om något på ett artig sätt. I svenskan finns ingen enda direkt motsvarighet till det ordet. I stället använder man ofta ordet "tack". Man kan säga "En kaffe, tack" när man beställer på ett kafé, eller "Kan du skicka saltet, tack" vid matbordet. Det är viktigt att förstå att detta inte betyder att svenskan saknar artighet. Det finns flera andra sätt att vara hövlig, till exempel genom tonfall och vänliga ord. Men just ordet "tack" gör mycket av arbetet, och därför hör man det väldigt ofta.

Tack så mycket och tack tack

Man kan också göra tacket starkare på flera sätt. Vill man tacka lite extra säger man "tack så mycket", "tusen tack" eller "tack ska du ha". Vid riktigt fina eller högtidliga tillfällen kan man höra "hjärtligt tack". I vardagligt tal förekommer det dessutom att man upprepar ordet, "tack tack". Det är inte någon regel, utan ett vanligt sätt att säga tack som ofta låter extra vänligt och artig. Upprepningen och tonfallet är alltså en liten nyans i talspråket — en tendens, inte ett måste. Man behöver inte oroa sig för att säga fel.

Tack för maten

Det finns några fasta fraser med tack som är särskilt bra att känna till. En av de mest kända är "tack för maten". Den säger man efter en måltid, ofta riktat till den som har lagat eller bjudit på maten. Frasen är vanlig både hemma i den egna familjen och när man är gäst hos andra. Barn lär sig ofta säga "tack för maten" tidigt, och många väntar sig att höra den efter en måltid. För den som är ny i Sverige kan det därför kännas tryggt att kunna frasen.

Tack för senast

En annan fras som kan kännas ovanlig i början är "tack för senast". Den säger man nästa gång man träffar eller talas vid med någon, efter att man har varit bjuden hem till eller umgåtts med personen. Det är ett sätt att tacka för den förra gången man sågs. Om du till exempel var på middag hemma hos en kollega förra månaden, kan du säga "tack för senast" när ni ses igen. Hur ofta och i vilka situationer man använder frasen varierar dock mellan personer, generationer och regioner. En del upplever seden som mindre vanlig idag. Det är alltså en vanlig men inte helt självklar sed, och du behöver inte vara orolig om du glömmer den.

Att svara på ett tack

När någon säger tack till dig är det vanligt att svara. Några vanliga svar är “varsågod”, “det var så lite”, “ingen orsak” och “för all del”. Att tacka mycket ses ofta som artig i Sverige. Det finns till och med ett ordspråk som säger att man “aldrig kan tacka för mycket, bara för lite”. Det ska man se som ett talesätt, inte som en regel. Var ordet “tack” från början kommer ifrån är mer osäkert. Ordet sägs komma från ett gammalt ord som ungefär betydde “tanke” eller “nåd”, och det ska vara språkligt släkt med verbet “tänka” — samma rot som engelskans “thank” och tyskans “danke”. Men detta är något för språkforskare; i vardagen tänker man förstås inte på det när man säger ett snabbt “tack” till bussföraren.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
motsvarighet	något som betyder eller fyller samma roll som något annat
artighet	att vara trevlig och hövlig mot andra
hövlig	trevlig och artig mot andra
förstärka	göra något starkare eller tydligare
högtidlig	fin och allvarlig, t.ex. vid en fest eller ceremoni
nyans	en liten skillnad eller detalj
tendens	något som ofta händer, men inte alltid
fast fras	ord man säger på samma sätt varje gång
måltid	en gång då man äter, t.ex. frukost eller middag
generation	människor som är födda ungefär vid samma tid
ordspråk	en kort, känd mening med en tanke eller lärdom
nåd	här: vänlighet och godhet mot någon
smörja	här: göra något lättare och mjukare, så att det fungerar bra

Läsförståelsefrågor

1. Vad visar man när man säger "tack"?
 1. Att man är arg på någon.
 2. Att man är glad för något man fått eller fått hjälp med.
 3. Att man vill vara ensam.
2. Varför använder man ofta ordet "tack" där engelskan har "please"?
 1. För att svenskan inte kan vara artig.
 2. För att det inte finns någon enda direkt motsvarighet till "please" i svenskan.
 3. För att "tack" alltid betyder "snälla".
3. Vad menar texten när den säger att "tack tack" inte är någon regel?
 1. Att man aldrig får upprepa ordet.
 2. Att det är ett vanligt sätt att säga tack, men inte ett måste.
 3. Att bara barn får säga så.
4. När säger man "tack för maten"?
 1. Innan man börjar laga mat.
 2. Efter en måltid, till den som lagat eller bjudit på maten.
 3. När man handlar mat i affären.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. "Tusen tack" är ett sätt att förstärka tacket.
 2. Alla i Sverige använder frasen "tack för senast" lika ofta.
 3. "Varsågod" är ett vanligt svar när någon tackar.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Barn lär sig ofta säga "tack för maten" tidigt.
 2. Att svenskan saknar ett ord för "please" betyder att svenskan inte kan vara artig.
 3. Det finns ett ordspråk om att man aldrig kan tacka för mycket.
7. Texten säger att ordet "tack" gör att svenskan ändå kan vara artig, fast det inte finns något ord för "please". Förklara med egna ord hur det går till.
8. Texten använder uttryck som "ordet sägs komma från" och "en vanlig men inte helt självklar sed". Vad vill texten visa med sådana ord, och varför är det klokt att skriva så?
9. Varför säger texten att "tack för senast" är en sed som varierar mellan personer, generationer och regioner? Svara med stöd i texten.
10. Texten säger att ordspråket om att "aldrig tacka för mycket" ska ses som ett talesätt, inte som en regel. Vad menar texten med det?

11. Varför kan det vara bra för en person som är ny i Sverige att känna till frasen “tack för maten”?
12. Texten beskriver “tack” som ett ord som “smörjer den svenska vardagen”. Vad tror du att det betyder, och håller du med?

Diskussionsfrågor

- Finns det fraser som liknar “tack för maten” eller “tack för senast” där du kommer ifrån? Hur låter de och när säger man dem?
- I svenskan finns inget eget ord för “please”. Hur ber man artigt om något på ditt språk?
- Texten säger att man kan förstärka tacket (“tusen tack”, “tack så mycket”) och svara på ett tack (“varsågod”, “ingen orsak”). Vilka ord använder du för samma sak på ditt språk?
- Texten är försiktig och skriver “många” och “det är vanligt att ...” i stället för “svenskar gör alltid ...”. Varför är det viktigt att skriva på det sättet, tror du?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text om hur man tackar i ditt eget liv. Berätta i vilka situationer du säger tack, vilka ord eller fraser du använder, hur man svarar på ett tack, och om det finns någon särskild fras som betyder mycket för dig.